

“Ons werk wordt altijd zeer inhoudelijk beoordeeld”

Mr. Peter Ingelse is sinds 1 augustus 2009 voorzitter van de Amsterdamse Ondernemingskamer. Hij is sinds 1993 verbonden aan het Gerechtshof Amsterdam, sinds 2001 als vicevoorzitter. Daarvoor was hij jarenlang advocaat. Het ABB sprak met hem.

Door: Lorentz Bults en Job Nijssen

U bent niet altijd rechter geweest, maar begonnen als advocaat, hoe was die periode?
Mijn rechtenstudie heb ik in Groningen volbracht. Na mijn studie werd ik daar wetenschappelijk medewerker van Cahen, die toen nog hoogleraar privaatrecht was in Groningen, een zeer bijzondere, inspirerende leermeester. Met hem ben ik meegegaan naar Amsterdam, waar ik vervolgens advocaat werd.

Als advocaat begon ik in 1973 bij het kantoor Van Doorne & Warendorf – het huidige Van Doorne. Destijds was dat één van de grootste kantoren van Nederland met ongeveer 20 advocaten - totaal andere aantallen dan nu. De praktijk was gericht op ondernemingsrecht, verzekeringsrecht en verkeerschades, maar er werden bijvoorbeeld ook toevoegingen gedaan, ook door mij.

Nog voordat ik mijn stage had afgerond ontstonden er echter plannen voor een eigen kantoor. Dat kwam er ook. Begin '76 zijn we gestart (Vogel, Ingelse & Van Asperen) Dat kantoor heeft 15 jaar bestaan in wisselende samenstellingen. We hadden een algemene praktijk, uiteindelijk met 9 advocaten. Een klein kantoor ja, maar ook de grote kantoren waren toen nog niet zo groot als ze nu zijn.

We waren enigszins idealistisch, wilden een praktijk met een idee; opkomen voor diegenen die niet gemakkelijk aan rechtshulp kunnen komen – maar we wilden ons ook weer geen ‘kollektief’ noemen, hoewel we dat tot op zekere hoogte wel waren. De doelstelling was rechtshulp van goede kwaliteit leveren, niet onderdoen voor de gevestigde orde. We wilden dus rechtshulp voor de zwakkeren, maar wél met kwaliteit.

Dat was in die tijd een zeker spanningsveld, al wil ik dat niet zo benadrukken; er komen overal minder goede advocaten voor, ook op de grotere kantoren. Er zijn ook onder rechters verschillen in kwaliteit. Het is bovendien maar net wat je onder kwaliteit verstaat. Juridische puzzels zijn overal even aardig, maar de commerciële praktijk lag mij denk ik wat minder.

Er was in die tijd veel minder dan nu sprake van specialisatie. Bij de grotere kantoren kwam het wel voor, maar bij lange na niet zo sterk als tegenwoordig. Ook wij probeerden ons te specialiseren. We deden aanvankelijk zo'n beetje alles, strafrecht, sociaal verzekeringsrecht, huurrecht; ik was de civilist. Geleidelijk aan ben ik ook arbeidsrecht en medezeggenschapsrecht gaan doen. Dat

“Als er twee goede advocaten in een zaak optreden, dan hoeft de rechter geen boek meer in te kijken”

waren ook mijn eerste contacten met de Ondernemingskamer.

Gingen jullie destijds ook zover dat bijvoorbeeld alleen werknemers (en geen werkgevers) werden bijgestaan?

Ja, in het begin alleen werknemers en huurders. Dat leverde natuurlijk ook problemen op, want we probeerden niet alleen individuen, maar ook organisaties te bedienen – en die organisaties hadden natuurlijk werk-

nemers. Het compromis was aanvankelijk: wel adviseren, maar niet procederen. Later zie je in dat dat wel moet kunnen, maar we hebben daar hevige debatten over gehad. Ook in het strafrecht speelde dat soort dilemma's, zoals in drugszaken. De grote jongens mocht je niet bijstaan vond een deel van het kantoor, want dat waren degenen die slachtoffers maakten onder de gebruikers. Wij kozen er uiteindelijk na veel debat voor om géén grote jongens bij te staan. ►

U had het goed naar uw zin als advocaat, hoe bent u uiteindelijk in de rechterlijke macht terecht gekomen?

Ik was 45 jaar en ik wilde iets anders. Ik had me altijd voorgesteld om ooit nog eens kantonrechter in Terborg te worden of zo – dat kan nu niet meer – maar ik dacht toen, waarom niet nu? Ik was zeker niet op de advocatuur uitgekeken, in tegendeel; ik was een advocaat in hart en nieren. Maar ik wilde iets anders en ik wilde niet wachten tot het einde van mijn leven om dat te gaan doen, wilde nog iets kunnen opbouwen. Bij mijn afscheid werd door diverse mensen gezegd: ‘die is binnen twee jaar weer terug’. Dat kwam dus niet uit, ook het rechterswerk is prachtig en dynamisch genoeg! Met name de juridische inhoud vind ik aardig en ik heb binnen de rechterlijke macht een aantal stappen gemaakt die me steeds leuk werk hebben bezorgd. Ik heb veel verschillende dingen gedaan – alleen de Belastingkamer en de Familiekamer heb ik niet gezien. Ook straf heb ik een aantal jaren gedaan, dat wilde ik zelf ook heel graag. Ik vind dat binnen het recht de tak van sport waar je het meest met de harde werkelijkheid van het leven – met bloed, zweet en tranen – in aanraking komt. Bij de Ondernemingskamer gaat het meestal om geld.

Is dat dan makkelijker, als het over geld gaat en niet over mensen?

Dat wil ik niet zeggen. Achter geld zitten ook levens. Maar ik had soms grote moeite met strafzaken en het menselijke verhaal daar achter. Een mevrouw die drugs gesmokkeld heeft maar zegt van niets geweten te hebben – of met een heel verhaal komt over hoe verschrikkelijk het is en hoe afhankelijk ze is van het geld en onder druk is gezet. Je kunt dan als rechter wel zeggen: je had beter moeten weten, maar de werkelijkheid is complexer. En er stond wel 5 jaar gevangenisstraf op het spel. Dat kostte mij soms veel moeite. Dat geldt voor veel rechters. Daarom vind ik rouleren ook een goede zaak. Het past misschien niet in de specialisatiegedachte, maar het is onmisbaar om de rechter fris te houden. Dat je in raadka-

mer de verbazing van de nieuwkomer ziet. Twijfel moet fris gehouden worden!

Maar ook nu, in mijn rol als voorzitter van de Ondernemingskamer, moet ik moeilijke beslissingen nemen, precieze keuzes maken. In de advocatuur hoef je dat minder, niet makkelijker maar anders. De advocaat duwt alles wat er aan materiaal in het voordeel van zijn cliënt is op tafel, ook al is er maar 1% kans – en zegt: ‘alstublieft meneer de rechter, neemt u maar een beslissing’. Als rechter is dat lastig, want je krijgt twee kanten gepresenteerd en je moet vervolgens heel precies en genuanceerd een snijvlak aanbrenge. Moeilijk maar zeer boeiend.

Als advocaat moet je er dus voor zorgen dat je al die argumenten op tafel legt en niets over het hoofd zien, je moet creatief zijn, nieuw perspectief bieden. Dat is ook niet makkelijk. Als er twee goede advocaten in een zaak optreden, die de zaak elk vanuit hun eigen perspectief presenteren, dan hoeft de rechter geen boek meer in te kijken. Die hoeft alleen nog maar na te denken en te beslissen – en vervolgens die beslissing op papier zetten en motiveren. Maar dat is wel meteen het moeilijkste van het rechterlijk werk, het schrijven van een uitspraak en het goed motiveren daarvan.

Omdat wij in de Ondernemingskamer meestal in eerste aanleg recht spreken, is het schrijven van een uitspraak daar toch wel anders dan in de andere kamers van het Hof. In appel is het feitenrelaas doorgaans al vastgelegd in het vonnis in eerste aanleg. In de Ondernemingskamer zetten we altijd eerst de feiten op een rij, vervolgens een omschrijving van het verzoek of de vordering en daarna de beslissing en de motivering daarvan. Overtuigend een betoog opzetten vind ik zeer bevredigend.

Leuker dan de zitting?

De zitting, het ‘raadkameren’ en het schrijven, ik vind het allemaal leuk! De zitting is tegenwoordig heel levendig. Vroeger werd er door rechters weinig gevraagd, nu

bemoeit de rechter zich veel meer met de zitting en stelt actief vragen. Ik vind dat heel belangrijk omdat ik meen dat alle punten die in de raadkamer over tafel gaan en van belang zijn voor de beslissing op de zitting met partijen besproken moeten zijn. Wat er in de raadkamer gebeurt, moet weerspiegeld worden op de zitting. Je kunt immers geen beslissing geven met een verrassing waar iemand over gehoord had moeten worden. Maar wat voor de een als een verrassing komt, hoeft dat voor de ander niet te zijn, soms let iemand gewoon niet goed op.

Rechtspreken doe je uiteraard op basis van de wet, jurisprudentie en andere rechtsbronnen. Maar als je met behulp van die bronnen komt tot een oordeel, dan kijk ik altijd nog wel of dat oordeel aan het rechtsgevoel beantwoordt. Past de oplossing? Er zullen rechters zijn die minder nadruk leggen op dat laatste stukje - die misschien zullen beweren dat daarmee de objectieve rechtsbronnen gereduceerd worden. Maar ik denk dat je als rechter niet om dat gevoel heen kunt.

Heeft dat te maken met uw sociale achtergrond?

Nee, daar heeft het niet mee te maken. Wel met een manier van denken over het recht. Mijn toets is: deugt de conclusie. Niet alleen als deductie, maar ook voor het rechtsgevoel: klopt het resultaat.

Er wordt onder advocaten gefluisterd dat u minder spreektijd zou geven dan uw voorganger Willems deed, klopt dat gevoel?

Kijk, dat vind ik nou leuk om te horen, dat is interessante informatie! Wij rechters hebben de luxe dat ons werk altijd zeer inhoudelijk beoordeeld wordt, uitspraken worden gepubliceerd en geannoteerd, er is veel feedback, maar altijd op de inhoud; er wordt nauwelijks iets gezegd over de vorm. Maar voor de rechter is dat eigenlijk net zo belangrijk. Daarom vind ik het leuk om te horen dat onder advocaten kennelijk dat gevoel heerst. Of het klopt weet ik niet – ik waag het te betwijfelen. Ik heb een hele tijd

samen met Willems in de Ondernemingskamer gezeten en geloof niet dat er zo'n groot verschil is. Natuurlijk houd ik wel de tijd in de gaten, er is een spreekijdnorm. Dat was altijd 45 minuten inclusief repliek en dupliek en is nu 30 minuten exclusief repliek en dupliek. 'Netto-tijd': de tijd die wij aan vragen stellen komt erbij. Ik schrijf op hoe laat iemand begint met pleiten en houd het in de gaten. Voor mijn gevoel ga ik er soepel mee om.

Maar laat ik het dan omdraaien. Er wordt door advocaten zoveel herhaald! Dat is zinloos en weinig aantrekkelijk. Volledigheid is voor de schriftelijke fase. Beperk je als advocaat tot hetgeen naar jouw mening bijzondere aandacht vraagt en ga niet nog eens het hele verhaal vertellen. Het gaat er om aandacht te vragen voor de kern en voor lastige punten. Wij bereiden zaken altijd kort voor de zitting voor, dus we hebben het redelijk goed in het hoofd. Bedenk

wel, een mondelinge behandeling is strikt genomen geen pleidooi, het is de rechter die vragen stelt – eventueel punten die toegelicht kunnen worden. Ik weet, het is nu eenmaal gebruikelijk dat er gepleit wordt, maar advocaten herhalen te veel.

Ik vind de gang van zaken op de zitting heel belangrijk. Je wilt mensen niet tekort doen, het doel is de standpunten van partijen voldoende tot hun recht te laten komen – dat bevordert ook de acceptatie van de beslissing. Ik neem het gefluisterde dus zeker ter harte en ben er attent op.

U bent geen voorstander van verwijzing naar mediation, ook een vorm van geschillenbeslechting waarmee beoogd wordt de acceptatie bij partijen te vergroten?

Klopt, ik heb daar onlangs ook een stuk over geschreven. Ik vind dat je als rechter niet moet verwijzen naar mediation. In bepaalde situaties kun je het misschien opperen, maar ik wil als rechter niet de suggestie wekken dat mediation in het concrete geval beter is, dat kun je als rechter niet beoordelen.

Mensen komen niet voor niets bij de rechter. Ze proberen eerst zelf hun geschil te regelen, dan proberen advocaten het nogmaals in het kader van hun gedragsregels in goed overleg op te lossen en dan zouden wij ze wegsturen om nog eens de mogelijkheid van een minnelijke oplossing te gaan onderzoeken? Zeker, procederen wordt vaak als breekijzer gebruikt. Ik vind dat legitiem. Mij wordt te vaak de suggestie gewekt dat procederen bijna onfatsoenlijk zou zijn, dat een procedure altijd koste wat het kost vermeden moet worden en dat een schikking of mediation altijd beter zou zijn. Ik vind van niet.

In het persbericht naar aanleiding van uw benoeming stond te lezen 'hij zal minder naar buiten gaan treden dan zijn voorganger Willems'. Dat was kennelijk de verwachting, maar op internet in kranten en tijdschriften komen we talloze artikelen van uw hand tegen. U bent ►

niet heel terughoudend in uw publicaties. Hoe ziet u dat, de rechter in de media?

Laat ik voorop stellen, als ik een lezing of voordracht geef, dan zeg ik altijd vooraf: 'wat ik hier verkondig is mijn persoonlijke mening op dit moment. U weet niet of de Ondernemingskamer hetzelfde zal oordelen en ook niet of ik in de raadkamer naar voren breng wat ik nu sta te verdedigen'. Want er zijn altijd verschillende perspectieven. Wat ik vind in de raadkamer, hoeft niet hetzelfde te zijn als wat ik vind in mijn stukjes. Vaak is het wel een weerspiegeling van hoe ik het zie, maar ik wil toch graag scheiden wat mijn opvattingen als schrijver zijn van wat ik beslis als rechter. Anders kun je niet goed in vrijheid schrijven.

Maar moet je dat wel willen als rechter? Er zijn mensen die zeggen 'de rechter spreekt door zijn vonnis, die moet niet ook nog op andere manieren in de media verschijnen'.

Ja die opvatting ken ik. Meestal wordt daarmee bedoeld dat je als rechter geen commentaar op je eigen zaak moet geven en vooral niet nadat je uitspraak hebt gedaan en zeggen 'maar eigenlijk bedoel ik dit of dat'. Dat moet je inderdaad niet doen, daarmee ben ik het geheel eens. Voor de meervoudige kamer geldt dat eens te meer.

Maar zolang het niet over mijn eigen uitspraken gaat, zie ik geen bezwaar om mij in de media te uiten. Als advocaat was ik vijf jaar medewerker van De Volkskrant en schreef ik stukjes voor die krant. Toen ik rechter werd heb ik me wel afgevraagd of ik daarmee door kon gaan. Bij het Hof heb ik het nog een tijdje gedaan, maar ik ben er uiteindelijk mee gestopt, want het werd steeds lastiger. Als advocaat kon ik zonder belemmering allerlei 'opruimende' stukjes schrijven en als rechter ging dat wringen. Het is wel een actueel onderwerp. Niemand zal er een probleem mee hebben dat een rechter zo nu en dan in een vakblad schrijft en daarin zijn mening geeft. Een krant of tijdschrift is kennelijk anders en wordt eerder als een probleem gezien. Ik ben me ervan bewust

en houd er ook rekening mee, maar in principe vind ik dat het kan en dat het ook goed is, dus ik doe het en zal het ook blijven doen. Maar ik treed inderdaad minder in de publiciteit dan mijn voorganger.

Daarover gesproken, heeft u geen last van steeds maar weer die vergelijking met Willems?

Nou, dat valt best mee. Het wordt ook schromelijk overdreven. Ik denk soms, kom dan maar met een vergelijking, ik weet best dat hij meer in de publiciteit trad dan ik en dat kan me verder niet veel schelen. Maar als onderzoek naar onze beslissingen zou worden gedaan en daaruit zou een markant verschil naar voren komen in onze uitspraken, dan zou ik dat met veel belangstelling lezen. Ik geloof namelijk niet dat er een verschil is dat het vermelden waard is. Uit het oog wordt verloren dat er altijd wel verschil tussen rechters is, maar juist in de Ondernemingskamer worden die verschillen meer gedempt dan in welk ander rechterlijk college dan ook, want je bent met zijn vijven.

Is dat niet nog veel moeilijker, een beslissing nemen met zijn vijven?

Soms is het moeilijk, maar ook weer niet echt. Vergeet niet dat de kans veel groter is dat je een medestander hebt als je met zijn vijven bent dan wanneer je met zijn drieën in een college zit!

Tot slot, u vertelde ons bij aanvang van het interview dat u nog weleens in het buitenland zou willen gaan werken. Nu is ons ter ore gekomen dat u binnenkort naar Colombia gaat, kunt u daar iets over vertellen?

Aha, jullie zijn goed ingevoerd. Ik moet nog een slag om de arm houden, maar het ziet er naar uit dat ik binnenkort samen met Advocaten voor Advocaten en Rechters voor Rechters naar Colombia ga. Onze missie zal zijn om een onderzoek in te stellen naar de stand van zaken van rechtspraak en advocatuur. Daar schrijven we dan een rapport over. Het zijn allemaal NGO's die dat onderzoek doen en we hebben geen tanden,

maar landen hebben er belang bij dat hun reputatie niet besmet wordt of – als die al besmet is – dat die verbetert. Daar drijven deze missies op. Ze willen natuurlijk graag dat je met een positief rapport komt, dus je moet ervoor waken dat je geen geflatteerd verhaal voorgeschoteld krijgt. Ik heb nooit eerder iets vergelijkbaar gedaan, maar het lijkt me wel aardig om te doen. Je probeert op de een of ander manier een bijdrage te leveren.

Het is wel zo dat ik eerder een korte periode in het buitenland heb doorgebracht. Ik ben twee keer een week naar Mongolië geweest voor het opzetten van een trainingsprogramma voor rechters daar. En in Turkije heb ik anderhalf jaar gewerkt aan het inrichten van de appèlrechtsgang. Heel interessant.

Is dit soort programma's te beschouwen als ontwikkelingshulp of komt er ook iets van terug?

Het is geen ontwikkelingshulp. Er komt zeker iets van terug. Wij krijgen inzicht in een ander recht, inzicht in de rechtspraak in landen waarvan je denkt of hoort dat er het nodige mis is, maar waar de rechtspraak eigenlijk prima functioneert.

De rechtspraak in Turkije bijvoorbeeld is voor het grootste deel niet veel anders dan bij ons. Er is veel westers recht geïncorporeerd. En in Mongolië had ik contact met twee Mongoolse rechters en dan merk je dat je veel kunt uitwisselen ondanks dat andere rechtssystemen. Ook zij hebben te maken met echtscheidingen, diefstal en verzekeren. De natuurlijke problemen van de mens die je aan een rechter voorlegt. Boeiend.

Is een overstap naar het EHRM dan geen natuurlijke laatste carrière-stap?

Nee, dat sluit ik uit. Daarvoor heb ik echt te weinig ervaring met mensenrechten. Ik hoop de komende jaren nog met hetzelfde plezier bij de Ondernemingskamer te werken en zal ook daarna zeker niet stilzitten. ■